

## **ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

**DOI: 10.34015/2523-4552.2024.4.02**

**УДК 347.783/788.5**

**Тарасюк А. Ю.,**

*здобувач вищої освіти третього  
освітньо-наукового рівня «Доктор  
філософії» за спеціальністю 081  
«Право» Науково-дослідного  
інституту інтелектуальної  
власності НАПрН України  
ORCID: 0009-0008-7115-1072*

### **ЗАКЛАДИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК СУБ'ЄКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Наукова стаття присвячена дослідженню цивільно-правових аспектів закладів охорони здоров'я як суб'єктів використання зображення людини в Україні. Акцентовано увагу на актуальності дослідження відповідного питання з метою з'ясування комплексу прав та умов використання прав на зображення людини закладами охорони здоров'я. Звертається увага на необхідності здійснення концептуального аналізу відповідного питання. Це зумовлено тим, що заклади охорони здоров'я як суб'єкти використання зображення людини характеризуються певними юридичними особливостями, в тому числі і в частині використання прав на зображення людини, оскільки вони працюють з персональними даними, включаючи зображення пацієнтів, медичних працівників та інших осіб. Відзначено, що зображення людини в сфері охорони здоров'я виступають об'єктом комунікації між закладами охорони здоров'я, медичними працівниками та пацієнтами, тому вони потребують особливої охорони та захисту в процесі реалізації прав на їх використання.

У змісті роботи проведено аналіз наукових підходів вчених щодо розуміння природи та функціонального призначення закладів охорони здоров'я. Доведено, що заклади охорони здоров'я володіють відповідним комплексом прав на використання зображення людини, які можуть бути реалізовані лише відповідно до комплексу законодавчо визначених умов.

Константовано, що заклади охорони здоров'я є основними суб'єктами, що використовують зображення людини у власній господарській діяльності. В тому числі є володільцями і розпорядниками персональних даних; забезпечують зберігання та обробку зображень людини як частини медичної документації; є суб'єктами використання зображень пацієнтів у дослідниць-

ких, освітніх або наукових цілях; несуть відповідальність за будь-які порушення прав пацієнтів на приватність, що стосуються зображень.

**Ключові слова:** зображення людини, суб'єкти використання прав на зображення людини, заклад охорони здоров'я, пацієнт, права на зображення людини, сфера охорони здоров'я.

**Постановка проблеми.** Реформаційні зміни в сфері охорони здоров'я в Україні надають змогу по новому поглянути та оцінити розвиток відповідної сфери, яка під впливом технологічних, інформаційних чинників сягнула нового ступеня цифрової комунікації. Значної популярності набуває так званий «дистанційний» формат надання тих чи інших медичних послуг, починаючи від найпростішого, зокрема консультування в процесі консервативного лікування і завершення такими складними формами комунікації під час проведення заходів медичного характеру, що потребують оперативного втручання. Варто відмітити, що зображення людини, як результат фото- відеофіксації пацієнта чи самого медичного працівника, власне виступають об'єктом комунікації між закладами охорони здоров'я, медичними працівниками та пацієнтами, тому вони потребують особливої правової охорони та захисту в процесі реалізації прав на їх використання. Адже таке зображення включає в себе широкий інформаційний масив про стан здоров'я особи, методи та способи лікування, результати лікування тощо. При чому така інформація за своїм змістом і сутністю є однією з найбільш конфіденційних та приватних, відображаючи персональні данні про людину. Сьогодні, в умовах цифрової трансформації охорони здоров'я, зокрема розвитку електронних медичних записів і телемедицини, існує високий ризик

витоку даних. На переконання науковців, це вимагає впровадження сучасних технічних стандартів захисту, а також підвищення юридичної та етичної відповідальності осіб, які мають доступ до медичної інформації [1, с. 34 – 35]. Високий рівень правового забезпечення прав пацієнта, в тому числі і права на особисте зображення, створює передумови довіри пацієнта працівнику сфери охорони здоров'я, закладу охорони здоров'я, оскільки пацієнт має бути більш ніж впевнений в тому, що отримана інформація в результаті тих чи інших заходів медичного характеру не лише за статусом є конфіденційною, але і відповідні права пацієнта на відповідну інформацію не будуть порушені. Тому наукові дослідження цивільно-правових аспектів статусу закладів охорони здоров'я, як суб'єктів використання зображення людини, сьогодні є особливо актуальними, що зумовлено їх роллю в системі охорони здоров'я в цілому та значенням в системі суб'єктів використання таких зображень, гарантування конфіденційності такої інформації, недопущення порушень в системі захисту персональних даних особи.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Актуальність тематики цієї наукової роботи зумовлена також перспективністю та інтенсивністю розвитку сфери охорони здоров'я в цілому, а також важливістю аналізу біоетичних питань щодо забезпечення особистих немайнових прав пацієнтів.

ентів. Варто погодитись з думкою провідних зарубіжних науковців (Ідріс Аджерід, Алессандро Аквісті, Рахул Теланг та ін.) в тому, що сучасне законодавство повинно враховувати специфіку сфери охорони здоров'я, зокрема включати особливі механізми контролю за використанням зображень пацієнтів. Вказане зумовлено тим, що відсутність чітко сформульованого правового статусу суб'єктів, які обробляють, використовують або зберігають персональні дані пацієнтів, включаючи їхні зображення, призводить до правової невизначеності, що ускладнює захист прав пацієнтів та їх ефективну реалізацію [2, с. 1043–1044]. Проблема використання зображення людини в сфері охорони здоров'я, а також питання правового статусу суб'єктів такого використання відзначається не лише високим ступенем актуальності наукового дослідження, але і складністю здійснення такого наукового пізнання. Це пояснюється комплексністю, багатоаспектністю та етичністю питання. В цьому аспекті варто погодитись з думкою С. Бхаттачарія, який зазначає про різноманітність форм використання зображень людини в сфері охорони здоров'я, що також зумовлює складність і багатоаспектність відповідної наукової роботи [3, с. 278–279].

Варто відзначити, що заклади охорони здоров'я як суб'єкти використання зображення людини мають певні юридичні особливості, в тому числі і в частині використання прав на зображення людини, оскільки вони працюють з персональними даними, включаючи зображення пацієнтів, медичних працівників та інших осіб. Проте такі юридичні осо-

бливості закладів охорони здоров'я майже не досліджувались в юридичній науці, що зумовило виникнення певного наукового дефіциту їх наукової розробки. Це в свою чергу додатково підкреслює актуальність тематики цієї наукової роботи.

**Постановка завдання.** Метою нашої наукової статті буде вивчення цивільно-правових аспектів використання зображення людини закладами охорони здоров'я, визначення особливостей правового забезпечення такого використання.

**Виклад основного матеріалу.** Реалізуючи окреслену нами мету наукової роботи, слід відмітити, що в межах наукової доктрини існує певний рівень дискусійності щодо поставленого нами питання, зокрема розуміння правового статусу закладів охорони здоров'я, функціонального призначення тощо. Тому спробуємо розібратись в специфіці правового статусу закладів охорони здоров'я та визначити місце в ньому прав таких закладів на використання зображення людини. В першу чергу слід зазначити, що у своїй науковій роботі В. А. Кройтор пропонує розмежовувати визначення поняття «заклад охорони здоров'я» у двох значеннях: у вузькому розумінні, – це юридична особа, що здійснює лікувально-профілактичну діяльність; у широкому розумінні, заклад охорони здоров'я забезпечує медичне обслуговування населення [4, с. 40]. Як бачимо вчений надає визначення відповідному поняттю виходячи із його функціонального призначення, тобто сфери здійснюваних ними послуг. В нашому випадку це надає змогу окреслити різноманітність фото та відео зображень зроблених в процесі надання вузького чи широкого

спектру медичних послуг тощо. Натомість А. В. Омельченко характеризує заклади охорони здоров'я, виходячи із суб'єктного складу. Вчений вважає, що суб'єктами діяльності у медичній сфері виступають різноманітні організації та окремі особи, які виконують медичні послуги та забезпечують охорону здоров'я населення. До таких суб'єктів належать: заклади охорони здоров'я, реабілітаційні заклади, відділення, підрозділи та фізичні особи - підприємці, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію у встановленому законом порядку, професійно підготовлені медичні працівники, що наділені відповідним колом прав, обов'язків та заборон, що відображають як їх загальний статус (фізичної чи юридичної особи), так і особливий статусу (як відповідного суб'єкта – медичної установи, лікаря, пацієнта тощо) [5, с. 86]. Інші вчені дещо вужче розглядають заклад охорони здоров'я, характеризуючи його виключно як суб'єкта медичних правовідносин, що визначається багатогранністю правового становища, та включає участь у медичних правовідносинах з метою реалізації свого основного призначення – надання кваліфікованої медичної допомоги пацієнтам [6, с. 440-441]. Досліджуючи проблеми правового регулювання діяльності приватних медичних закладів О. Л. Сіделковський, акцентує увагу на тому, що державні, комунальні, приватні та відомчі медичні заклади мають здійснювати обслуговування пацієнтів, виходячи з однакових (стандартизованих) правил надання медичної допомоги. Сервісні можливості, додаткові послуги можуть відрізнятись, проте підходить щодо лікувально-діагностичного

процесу мають бути однаковими [7, с. 76]. В системі суб'єктів медичного права, заклад охорони здоров'я визначається як суб'єкт, що надає медичну допомогу [8]. У підсумку слід зазначити, що встановлення особливостей юридичної природи закладів охорони здоров'я державної, комунальної та приватної форми власності не є метою нашого наукового дослідження, проте наше міркування щодо їх статусу зводиться до того, що всі вони є надавачами тих чи інших послуг в сфері медичного та іншого обслуговування, а тому цілком правомірно можемо віднести їх до суб'єктів використання зображення людини в сфері охорони здоров'я.

Незважаючи на певну доктринальну дискусію щодо характеристики закладів охорони здоров'я, на нашу думку, до закладів охорони здоров'я варто віднести організації, установи та підприємства, що надають медичні послуги населенню та займаються профілактикою, діагностикою, лікуванням, реабілітацією та іншими аспектами підтримки здоров'я людини (лікарні, поліклініки, амбулаторії, спеціалізовані медичні установи, реабілітаційні установи, медичні лабораторії тощо). Ці заклади мають на меті забезпечення доступу до медичної допомоги та поліпшення стану здоров'я населення. Заклади охорони здоров'я як суб'єкти прав на зображення людини мають певні юридичні особливості, в тому числі і в частині використання прав на зображення людини, оскільки вони працюють з персональними даними, включаючи зображення пацієнтів, медичних працівників та інших осіб. Такі особливості полягають у необхідності забезпечення ними: а) приватності та захисту персо-

нальних даних, як пацієнтів (клієнтів), так і медичних працівників; б) можливості використання зображення пацієнта за його згодою, якщо це не порушує його приватності чи конфіденційності медичної інформації; в) анонімності особи, відповідно до вимог самої особи; г) обмеження поширення зображення людини, в тому числі з метою недопущення стресу чи заподіяння шкоди пацієнту; д) врахування культурних та релігійних норм, які можуть впливати на сприйняття зображень людей в медичних контекстах; є) захисту інтересів пацієнтів особливо у контексті використання їх зображень для комерційних цілей або в рекламі тощо.

Варто звернути увагу, що після відповідної державної реєстрації та заклади охорони здоров'я, набувають особливий правовий статус, складовими якого, на нашу думку, є: а) відповідне коло прав на використання зображення людини; б) комплекс умов, які визначають використання таких прав в сфері охорони здоров'я.

До прав на використання зображення людини в сфері охорони здоров'я, які належать закладам охорони здоров'я можливо віднести наступні:

- право на знімання людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, або на відтворення її зображення чи окремих частин її тіла в іншій формі відповідно до наданої нею згоди;

- право на знімання людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, або на відтворення її зображення або окремих частин її тіла в іншій формі, у випадках, коли згода особи припускається (наприклад, якщо зйомки проводяться відкрито на ву-

лиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру);

- право на знімання людини на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, або на відтворення її зображення або окремих частин її тіла в іншій формі, без згоди особи у випадках, встановлених законом (наприклад, під час перебування без свідомості особи, коли є необхідності провести рентгенофіксацію задля подальшого проведення хірургічного втручання);

- право на використання зображення людини відповідно до наданої нею згоди, а в разі її смерті – за згодою осіб, визначених частиною четвертою статті 303 ЦК України [9];

- право на відшкодування витрат у випадку відкликання згоди фізичної особи, зображеної на фотографії, іншому художньому творі, після її смерті особами, визначеними частиною четвертою статті 303 ЦК України, особі (закладу охорони здоров'я, надавачу медичних послуг), яка здійснювала публічний показ, відтворення чи розповсюдження фотографії, іншого художнього твору [9];

- право на використання зображення людини без її згоди у випадках, визначених законом (наприклад, коли фізична особа позувала авторові за плату, коли використання викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб; якщо зображення використовується для освітніх, наукових або журналістських цілей, без комерційного вигоди; зображення використовується для новин або публічних подій тощо).

До комплексу умов, які визначають використання прав на зобра-

ження людини в сфері охорони здоров'я, які зумовлені здійсненням профільної діяльності закладами охорони здоров'я, відносяться наступні:

- забезпечення конфіденційності медичних даних, що відображені у зображенні людини, яке використовується. Зображення, що відображають медичні стани пацієнтів, є персональними даними та підлягають захисту відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» (ст. 7) [10]. Це означає, що заклади охорони здоров'я повинні не тільки отримувати згоду на використання зображень, а й забезпечувати належний захист цих даних та їх конфіденційність;

- за наявності вимоги особи, зображення якої зроблено, гарантувати, що ці зображення не містять інформації, що дозволяє ідентифікувати особу, або якщо це можливо, анонімізувати зображення;

- збирати зображення людини та використовувати їх лише з чітко визначеною метою, на яку була надана згода такої особи, що впливає зі статусу такого зображення, на який поширюється правових режим захисту персональних даних (ч. 5 ст. 4; ч. 2 ст. 6; ч. 3 ст. 29 Закону України «Про захист персональних даних» [10];

- забезпечувати дотримання авторських прав особи, яка зафіксувала зображення людини на відповідному носії (фотографі, відеооператора) та створила відповідний контент;

- передавати права на використання зображень третім особам, але за умови, що це не порушує права особи, чиє зображення було зроблене, та права автора, хто це

зображення зафіксував на матеріальному носії;

- при використанні зображення людини в рекламних матеріалах, які стосуються сфери охорони здоров'я, її згода на таке використання зображення має бути отримана у письмовій формі від особи, чия фотографія чи відео використовується в рекламних матеріалах. У письмовій згоді повинна бути чітко вказана мета використання зображення (реклама, публікація на сайті, соціальні мережі тощо) – ст. 8, 21 Закону України «Про рекламу» [11].

**Висновки.** Таким чином, заклади охорони здоров'я (державні, приватні клініки, лікарні, амбулаторії, центри тощо) є основними суб'єктами, що використовують зображення людини у власній господарській діяльності. Вони володіють відповідним комплексом прав, використання яких відбувається відповідно до комплексу умов, які ми перерахували вище. Узагальнюючи їх правовий статус, вважаємо, що вказані суб'єкти:

- є володільцями і розпорядниками персональних даних, оскільки вони визначають мету і способи обробки зображень пацієнтів. У межах своєї діяльності вони збирають, зберігають та використовують ці зображення для діагностики, лікування, профілактики, реабілітації або інших медичних цілей, однак, згідно із законодавством, будь-яке їхнє використання має бути законним і відповідати меті, для якої вони були зібрані;

- забезпечують захист конфіденційності персональних даних пацієнтів. Це передбачає обробку зображень лише з відповідною інформованою згодою пацієнта, яка чітко

вказує, для яких цілей буде використовуватися зображення. Ця згода може стосуватися використання зображень як для медичних потреб, так і для наукових або освітніх публікацій. Однак без відповідної згоди пацієнта обробка таких даних заборонена;

– забезпечують зберігання та обробку зображень людини як частини медичної документації, що також регулюється внутрішнім законодавством про охорону здоров'я та захист персональних даних. Заклади охорони здоров'я зобов'язані забезпечувати надійне зберігання таких даних, запобігаючи несанкціонованому доступу до них і зловживанням;

– є суб'єктами використання зображень пацієнтів у дослідницьких, освітніх або наукових цілях, але лише після отримання відповідної згоди пацієнта. Таке використання має бути анонімним або знеособленим, щоб уникнути ідентифікації пацієнта;

несуть відповідальність за будь-які порушення прав пацієнтів на приватність, що стосуються зображень. Це може включати як адміністративну відповідальність за порушення норм захисту персональних даних, так і судові позови з боку пацієнтів у разі порушення їхніх прав.

### Список використаних джерел

1. Roach Jr, William H. Medical records and the law. Jones & Bartlett Publishers, 2006. 206 p.
2. Adjerid I., Acquisti A., Telang R., Padman R., Adler-Milstein J. The Impact of Privacy Regulation and Technology Incentives: The Case of Health Information Exchanges. *Management Science*. 2015. № 62(4). P.1042-1063 c. URL: <https://www.heinz.cmu.edu/~acquisti/papers/AdjeridAcquistiTelangPadmanAdler-Milstein-MS-2016.pdf> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Bhattacharya S. Clinical photography and our responsibilities. *Indian J Plast Surg*. 2014. Sep-Dec; 47(3). P.277-280, URL : <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4292101/> (дата звернення: 20.11.2024).
4. Кройтор, В. А. Заклади охорони здоров'я як спеціальні суб'єкти медичних правовідносин в умовах подальшого реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2023. № 65. С. 38-42.
5. Омельченко А. В. Суспільні відносини у медичній сфері як предмет адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки*. Серія Право. Випуск 10. Спецвипуск. 2021. С. 82-86.
6. Коваль А. М., Кузнецова М. Ю., Піддубний О. Ю., Пушкар М. В. Заклад охорони здоров'я як суб'єкт медичних правовідносин. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2023. Вип. 37. С. 437-442.
7. Сіделковський О. Л. Деякі проблеми правового регулювання діяльності приватних медичних закладів. *Форум Права*. 2020. 60(1). С. 75-82. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3702443>.
8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#top>. (дата звернення: 20.11.2024).

9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 20.11.2024).

10. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17?find=1&text=%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD#w1\\_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17?find=1&text=%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD#w1_1) (дата звернення: 20.11.2024 р.).

11. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2024).

**Tarasiuk Andrii**, *Post graduate student of Scientific and Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Law Sciences of Ukraine*  
ORCID: 0009-0008-7115-1072

### **Healthcare institutions as subjects of using rights to the image of a human in Ukraine: civil legal aspects**

The scientific article is devoted to the study of civil law aspects of healthcare institutions as subjects of the use of human image rights. Attention is focused on the relevance of studying the relevant issue in order to clarify the complex of rights and conditions for the use of human image rights by healthcare institutions. Attention is drawn to the need to conduct a conceptual analysis of the relevant issue. This is due to the fact that healthcare institutions as subjects of human image rights are characterized by certain legal features, including in the use of human image rights, since they work with personal data, including images of patients, medical professionals and other persons. It is noted that images of a person in the healthcare sector serve as an object of communication between healthcare institutions, medical professionals, and patients, therefore they require special protection and safeguarding in the process of exercising the rights to their use. Therefore, the implementation of a doctrinal characterization of the legal status of healthcare institutions in terms of the use of rights to human images is one of the important areas of modern theory and practice, which is especially relevant for the healthcare sector. The content of the work includes an analysis of scientific approaches of scientists to understanding the nature and functional purpose of healthcare institutions. It is proven that healthcare institutions possess an appropriate set of rights, the use of which occurs in accordance with a set of certain conditions. It has been established that healthcare institutions are the main entities that use human images in their own business activities. Including being the owners and managers of personal data; ensuring the storage and processing of human images as part of medical documentation; being the subjects of the use of patient images for research, educational or scientific purposes; being responsible for any violations of patients' privacy rights relating to images.

**Keywords:** *image of a person, subjects of use of rights to the image of a person, healthcare institution, patient, rights to the image of a person, healthcare sector.*